

Gemeente
Drechterland

Document	Archeologische Quickscan
Plangebied	Kerkbuurt 13, Wijdenes, gemeente Drechterland
Adviesnummer	17070
Opsteller(s)	■■■■■■■■■■ (archeoloog) & ■■■■■■■■■■ (senior archeoloog)
Datum	12-04-2017

Advies	Aanleveren definitief bouwplan + aanvullend advies O.b.v. huidige plannen: IVO – Proefsleuven (kosten initiatiefnemer)
Vervolgtraject	Archeologie West-Friesland verzoekt de initiatiefnemer om definitieve gegevens aan te leveren zodat een aanvullend advies kan worden opgesteld. Indien huidige plannen definitief worden verzoekt Archeologie West-Friesland de initiatiefnemer een PvE te laten opstellen door een gecertificeerde archeologische instelling of bedrijf.

Archeologische Quickscan

1. Bestaande situatie en voorgenomen ingrepen

Op verzoek van de gemeente Drechterland (contactpersoon ■■■■■■■■■■) is op aanvraag van BügelHajema Adviseurs B.V. (contactpersoon ■■■■■■■■■■) gekeken naar het aspect archeologie met betrekking tot de nieuwbouw aan Kerkbuurt 13 te Wijdenes, gemeente Drechterland (afb. 1).

Het ligt in de planning om het gebied ten oosten van Kerkbuurt 13 te ontwikkelen tot woongebied, waar het plangebied onderdeel van uitmaakt. Onderhavige Archeologische Quickscan betreft het deel van het plangebied dat aan het lint ligt, aangezien hier middels het Bestemmingsplan Drechterland Zuid (2013) een dubbelbestemming Waarde – Archeologie 2 geldt. Voor de rest van het te ontwikkelen gebied geldt geen dubbelbestemming.

Voor het woongebied is een voorbeeldverkavelingsplan gemaakt (afb. 2). Dit houdt in dat het nog niet definitief is wat en waar precies gebouwd gaat worden. Voor het deel aan het lint zijn de plannen ook indicatief. In onderhavig advies is rekening gehouden met de voorlopige plannen in het verkavelingsplan: een gebouw met een omvang van ca. 645 m². De wijze van funderen is nog niet bekend.

Momenteel is het perceel onbebouwd. Vlak aan de weg staat het oorlogsmonument 'Sally'. Tot een aantal jaar geleden heeft op het perceel een boerderij met bedrijfsbebouwing gestaan. Waarschijnlijk is de boerderij in het begin van de 20ste eeuw gebouwd. Exacte sloopjaar is niet bekend, bekend is dat dit tussen 2009 (bron: Google Streetview) en 2013 is gebeurd. In 2013 is het terrein gesaneerd.

Afbeelding 1. De locatie van het plangebied Kerkbuurt 13 (witte stippellijn). Bron: Google Satellite.

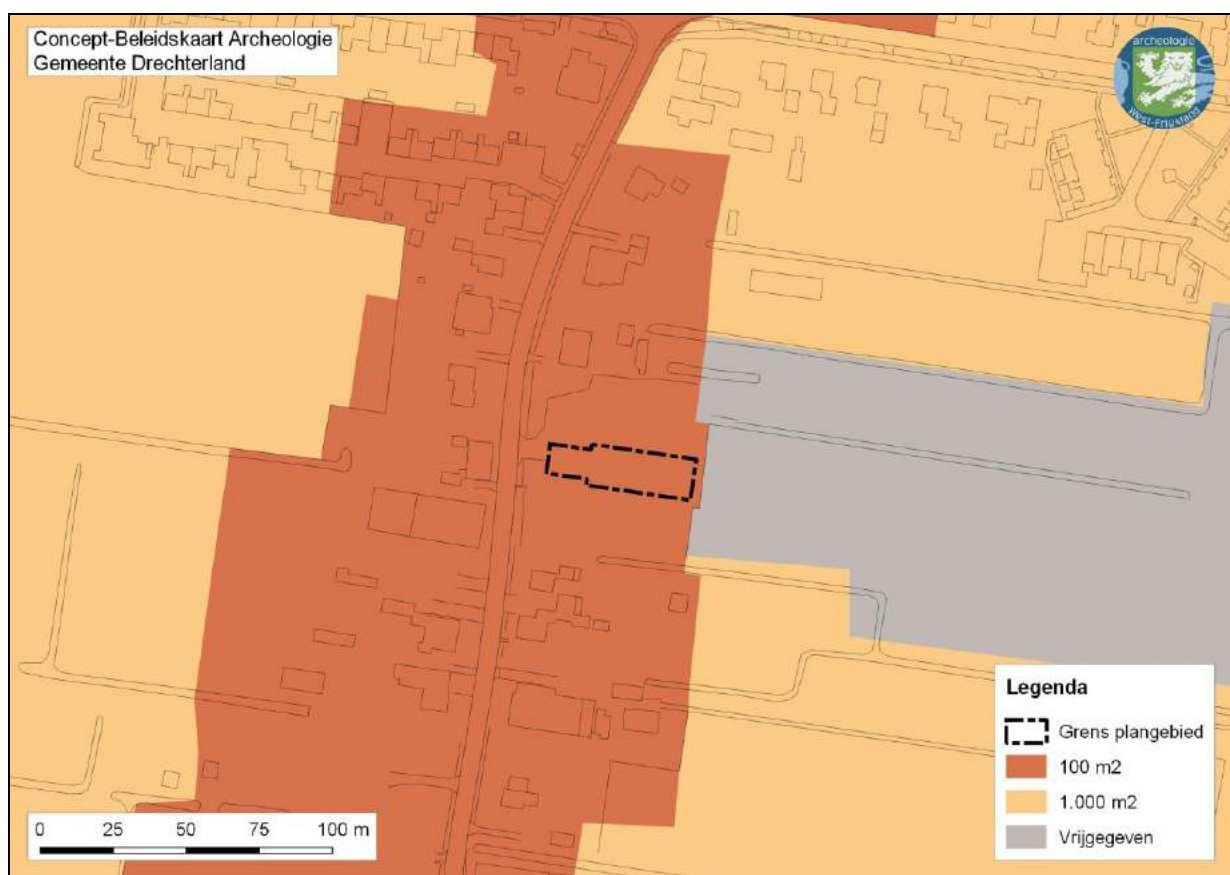
Afbeelding 2. Het voorbeeldverkevelingsplan voor het woongebied ter hoogte van Kerkbuurt 13 in Wijdenes. Het plangebied is aangegeven binnen de zwarte cirkel.

2. Bestemmingsplan Drechterland Zuid (2013) & Concept-Beleidskaart archeologie

Het plangebied ligt binnen het bestemmingsplan Drechterland Zuid (2013). Volgens dit bestemmingsplan geldt voor het hele plangebied een dubbelbestemming Waarde – Archeologie 2. Hierbij geldt dat bij plannen groter dan 100 m² en dieper dan 40 cm beneden maaiveld rekening dient te worden gehouden met het aspect archeologie.

Archeologie West-Friesland ontwikkelt voor de gemeente Drechterland een archeologische beleidskaart. Volgens de Concept-Beleidskaart Archeologie (afb. 3) ligt het plangebied in een zone van hoge archeologische waarde, waarbij eveneens geldt dat bij bodemingrepen vanaf 100 m² en dieper dan 40 cm rekening dient te worden gehouden met archeologie. Het betreft hier het historisch lint van Wijdenes. De begrenzing op de Concept-Beleidskaart is gebaseerd op historisch kaartmateriaal en het voorkomen van diep humeuze gronden.

De geplande ingrepen ten behoeve van de nieuwbouw binnen het plangebied overschrijden de vrijstellingsgrens van 100 m² en waarschijnlijk ook de diepte van 40 cm middels het bestemmingsplan en de Concept-Beleidskaart Archeologie van de gemeente Drechterland.

Afbeelding 3. De ligging van het plangebied Kerkbuurt 13 (zwarte stippellijn) op de Concept-Beleidskaart Archeologie van de gemeente Drechterland.

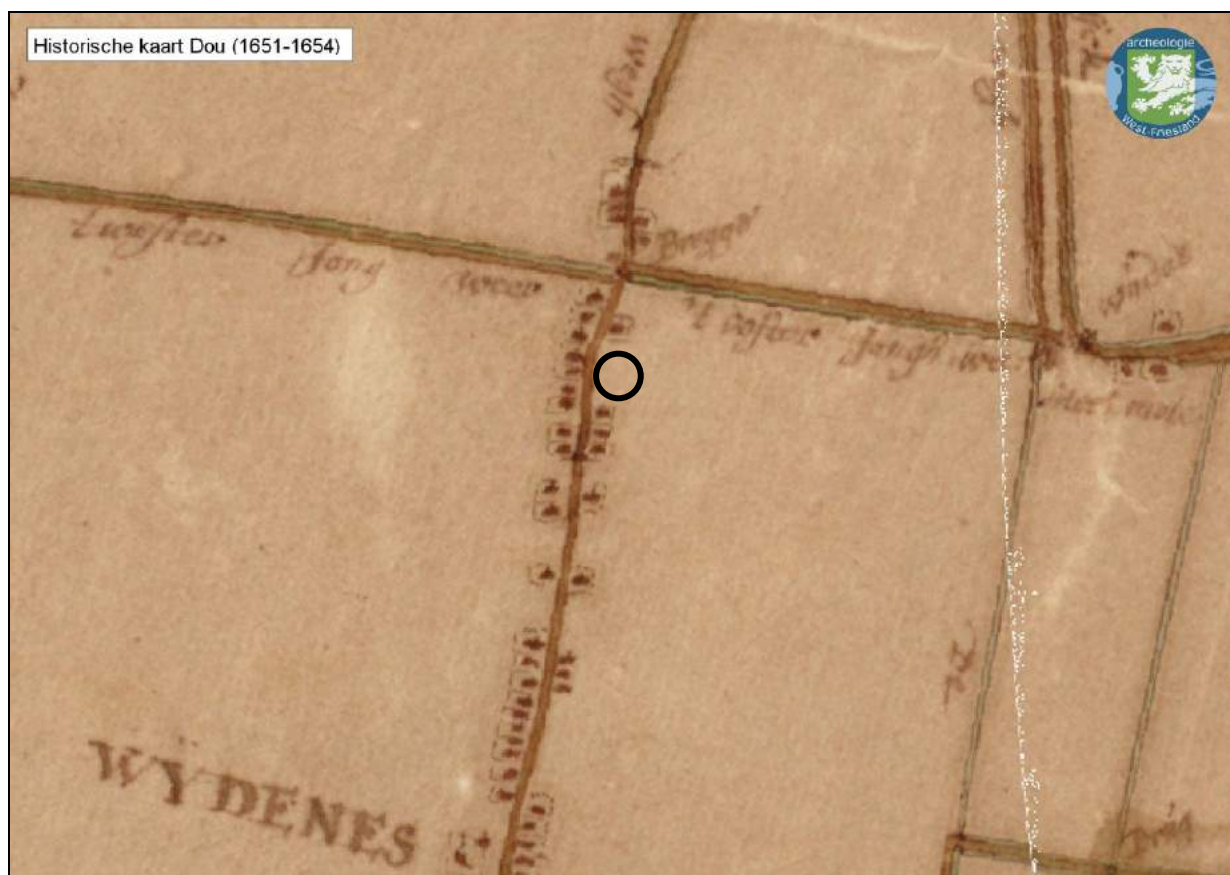
3. Cultuurhistorische achtergrond

Het perceel bevindt zich langs de Kerkbuurt, een binnenwaterkerende dijk daterend vanaf de Middeleeuwen en van hoge historisch-geografische waarde (CHW-code WFR218G). Deze binnenwaterkerende dijk ligt dwars op de verkaveling. Door de hogere ligging werden dergelijke dijken vaak als weg gebruikt en ook nu nog is deze dijk als weg herkenbaar. Ook fungeerden deze dijken vaak

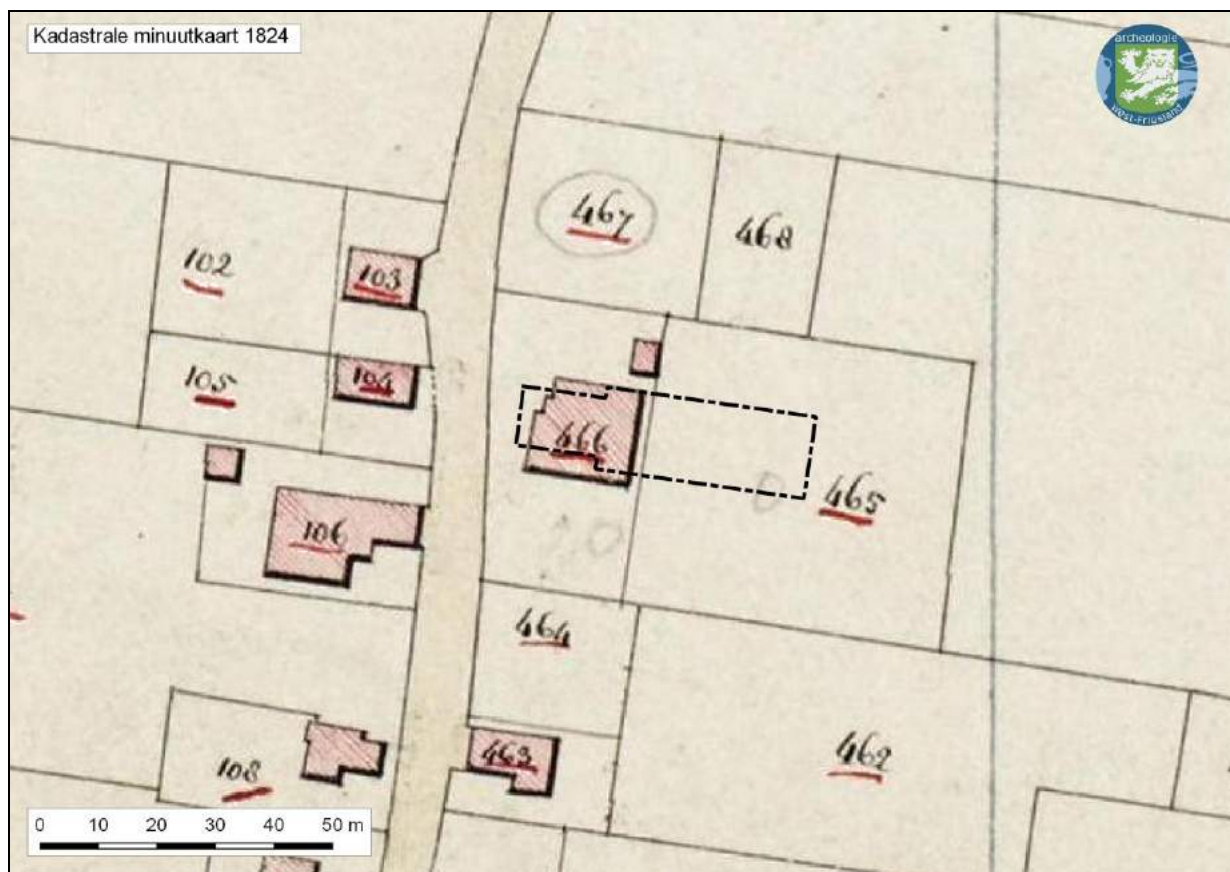
als ontginnings- en bewoningsas, zoals bij Wijdenes. De binnenwaterkerende functie is meestal verloren gegaan.

De Kerkbuurt in Wijdenes is tevens een lineaire nederzetting van hoge archeologische waarde (monumentnummer 14874) en zeer hoge historisch-geografische waarde (CHW-code WFR442G) ontstaan vanaf de Late Middeleeuwen. De aanwezigheid van dit soort lineaire nederzettingen is zeer kenmerkend voor de bewoningsgeschiedenis van West-Friesland. De herkenbaarheid van de nederzetting is hoog evenals de samenhang met de omliggende landerijen. Ook is de samenhang met het Markermeer, de voormalige Zuiderzee, van belang. De Zuiderzee heeft de landerijen van Wijdenes vaak bedreigd en delen van het land zijn in de zee verdwenen.

Voor het bepalen van de aanwezigheid van bewoningsresten uit de Nieuwe Tijd kan gebruik worden gemaakt van historisch kaartmateriaal. Op de kaart van Johannes Dou uit 1651-1654 is binnen het plangebied geen bebouwing te zien (afb. 4). Op de kadastrale minuutkaart uit 1824 is te zien dat op het perceel een Westfries stolpboerderij met bijgebouw aanwezig is (afb. 5). Volgens de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels (OAT) is het huis en erf in eigendom van dhr. Jacob Terhofstede. Deze stolpboerderij is waarschijnlijk gesloopt voorafgaand aan de bouw van de boerderij uit de 20ste eeuw op het perceel.

Afbeelding 4. De ligging van het plangebied Kerkbuurt 13 (zwarte cirkel, bij benadering) op de kaart van Johannes Dou (1651-1654, Collectie Westfries Archief).

Afbeelding 5. De ligging van het plangebied Kerkbuurt 13 (zwarte stippellijn) op de kadastrale minuutkaart uit 1824.

4. Archeologische en geologische bronnen

Bodemkaart

Aan de hand van bodemkaarten kan inzicht worden verkregen in de verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie en Middeleeuwen. Uit de bodemkaart van Stiboka ten oosten van Hoorn blijkt dat het plangebied op tuineerdgronden ligt. Dit zijn zeer diep humeuze gronden, waarvoor een hoge verwachting geldt voor vindplaatsen uit de Middeleeuwen en eveneens de Nieuwe Tijd. Deze gronden geven namelijk aan dat er een dik pakket van ophogingen uit deze perioden aanwezig is.

Mogelijk zijn onder deze ophogingslaag Bronstijdsporen aanwezig. Onder en rondom de tuineerdgronden zijn zandige tot zavelige ondergronden aanwezig. In principe concentreerde de bewoning in de prehistorie in West-Friesland zich voornamelijk op dit soort ondergronden. Deze ondergronden zijn ontstaan door getijdengeulen en vormden relatief droge, goed ontwaterde en daarom goed bewoonbare gronden. Eventuele resten uit deze periode zijn goed geconserveerd gebleven onder de tuineerdgronden. Op basis van de geologische gegevens geldt ook een hoge verwachting voor vindplaatsen uit de Bronstijd.

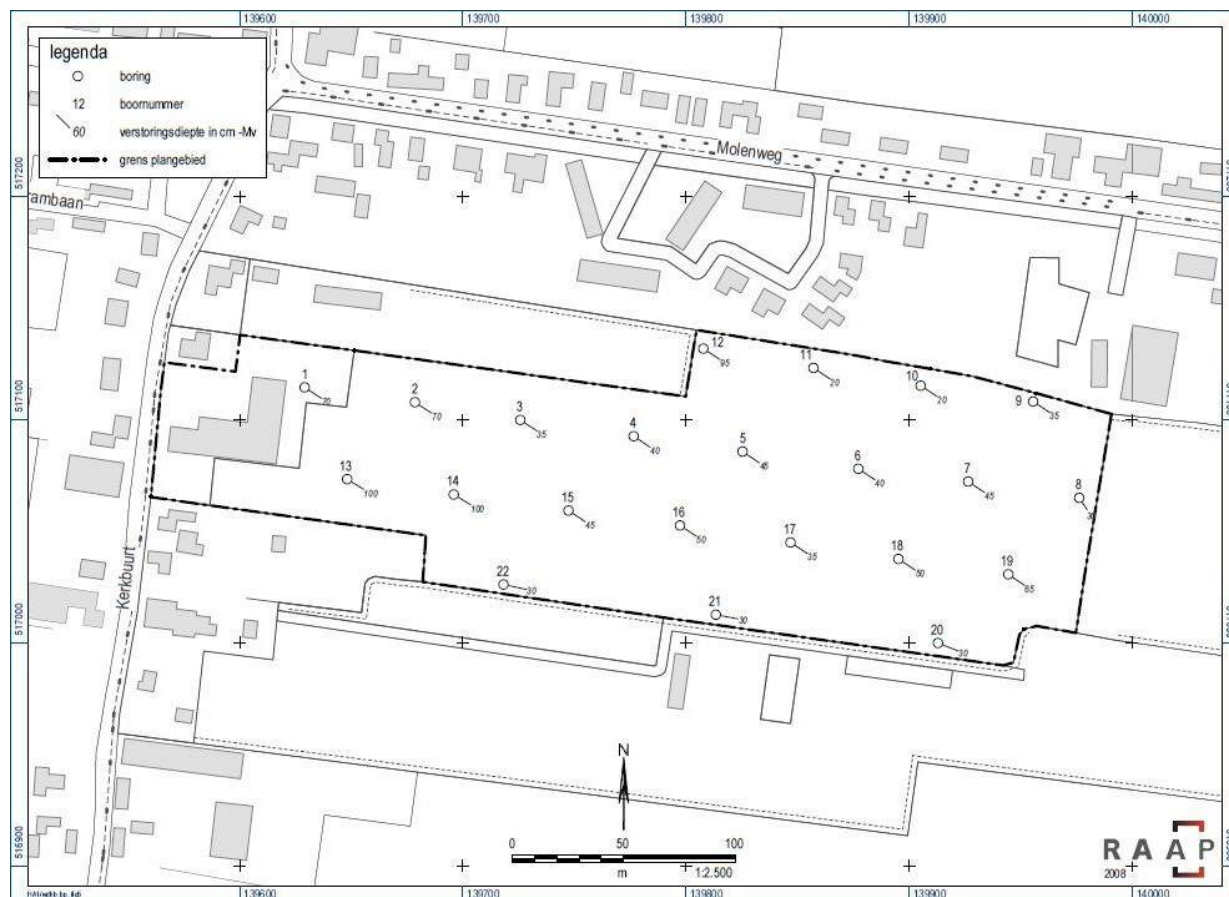
Onderzoeken in de buurt

In het dorpslint van Wijdenes zijn nog geen archeologische opgravingen verricht. In 2008 is door RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aan Kerkbuurt 13 t.b.v. de geplande ontwikkeling van het woongebied een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd.¹ Het veldonderzoek bestond uit 22 boringen en concentreerde zich voornamelijk op het oostelijk deel van het woongebied (afb. 6). Er is één boring

¹ Coppens 2008.

in de nabijheid van het plangebied uitgevoerd (nummer 1). Reden hiervoor is dat destijds het plangebied nog was bebouwd.

Op basis van het bureauonderzoek gold bij aanvang van het veldonderzoek voor vindplaatsen uit de Midden en Late Bronstijd een hoge verwachting, eveneens voor sporen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Het booronderzoek was bedoeld om inzicht te krijgen in de intactheid van de bodem en niet om vindplaatsen in kaart te brengen. In het rapport wordt geconcludeerd dat in vrijwel alle boringen de bouwvoor abrupt overgaat in een kalkrijk zeer fijn zandpakket met kleilagen. Deze abrupte overgang duidt volgens de auteur op een onthoofd natuurlijk bodemprofiel, dat waarschijnlijk door egalisatiewerkzaamheden is veroorzaakt.

Afbeelding 6. De locaties van de boringen uitgevoerd door RAAP in 2008 (Coppens 2008).

Vondstmeldingen

Binnen en zeer nabij het plangebied zijn verschillende vondstmeldingen gedaan:

- Op het terrein zelf zijn in 2013 bij de sanering waarnemingen gedaan. Op dit erf zijn o.a. gevonden: aardewerk uit de Late Middeleeuwen en de 17de-19de eeuw, een deel van een bronzen ruiterspoor, munten en versierd boekbeslag (Archis-nummer: 6164461).
- Aan de andere kant van het lint, ter hoogte van Kerkbuurt 10, zijn één gouden munt en enkele zilveren munten aangetroffen in 1969, waarschijnlijk daterend uit de Bourgondische tijd (Late Middeleeuwen) (Archis-nummer: 6163334).
- Aan de Kerkbuurt 22 is o.a. kogelpotaardewerk (Late Middeleeuwen) en aardewerk uit de 18de en 19de eeuw gevonden bij het uitgraven van een bouwput in 2011 (Archis-nummer: 6163273).
- Aan de Kerkbuurt 27 is in 2011 o.a. aardewerk uit de periode 1550-1625 gevonden (Archis-nummer: 6163275).

Er zijn aan de Kerkbuurt dus verschillende aanwijzingen voor bewoning vanaf de Late Middeleeuwen gevonden.

5. Gespecificeerde archeologische verwachting

Het terrein Kerkbuurt 13 ligt binnen het historisch dorpslint van Wijdenes met een hoge archeologische waarde voor de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Voor de Late Middeleeuwen worden in eerste instantie sporen en structuren verwacht die te maken hebben met bewoning. Hierbij kan gedacht worden aan ophogingslagen, waterputten, kuilen met huishoudelijk afval, gedempte sloten en sporen van bebouwing zoals kleivloeren en paalkuilen.

In de Nieuwe Tijd heeft in ieder geval binnen het plangebied een stolpboerderij gestaan. Hierbij kunnen sporen en structuren worden verwacht die te maken hebben met de stolpboerderij zoals resten van funderingen, muren, vierkantspoeren, waterputten, (water)kelders en plavuizen vloeren. Aan de achterzijde van de stolp kunnen afvalkuilen aanwezig zijn. Omdat funderingsresten uit de Nieuwe Tijd niet diep onder het maaiveld liggen, kan een deel verstoord zijn door de bouw en sloop van de boerderij uit de 20ste eeuw.

Naast de resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd kunnen gezien de ondergrond ook sporen uit de Midden en Late Bronstijd worden verwacht. Mogelijk te verwachten sporen zijn: greppels en kringgreppels, kuilen en kuilenkransen, huisplaatsen met paalkuilen en huisgreppels. Vondsten zullen er nauwelijks zijn, alleen als een huisplaats wordt aangesneden.

6. Veldtoets

Om de gespecificeerde verwachting te toetsen binnen het plangebied is op 5 april 2017 door Archeologie West-Friesland een veldtoets uitgevoerd, in de vorm van drie boringen (afb. 7).

Afbeelding 7. De locatie van de boringen tijdens de veldtoets door Archeologie West-Friesland op 5 april 2017.

In **boring 1** is na 35 cm –Mv gestuit op bouwpuin, waardoor niet verder geboord kon worden. De bovenste 35 cm van de boring bestonden uit de bouwvoor en een verstoorde kleilaag gemengd met zand en stukjes beton.

In **boring 2** bestond de bouwvoor uit ca. 10 cm bruingrijs humeus rommelig zand. Onder de bouwvoor bevindt zich een laag van ca. 25 cm donkerbruingrijze humeuze klei met bijmenging van zand en o.a. kiezels, bouwpuin en beton. Dit wijst op een recent verstoorde laag. Vanaf 50 cm –Mv is een laag van ca. 60 cm humeuze donkerbruingrijze vlekkerige klei te zien. Het gaat om een oude ophogingslaag bestaand uit een vrij homogeen pakket met een bijmenging van as en houtskool. Vervolgens gaat deze ophogingslaag op ca. 110 cm diepte over in natuurlijk lichtgrijs sterk siltig zand met grijze en donkergrijze vlekken. In de laatste 5 cm van de boring betreft het schoon sterk siltig zand gelaagd met sterk siltige klei.

In **boring 3** was een vergelijkbare opbouw te zien als in boring 2. Ook hier is de bovenste 60 cm –Mv verstoord met o.a. vlekken, baksteen, puin en beton. Vervolgens is vanaf 60 cm –Mv dezelfde ophogingslaag te zien met stukjes bot en houtskool. Op 115 cm –Mv gaat de ophoging over in lichtgrijs klei waarin de natuurlijke gelaagdheid van zand en klei te zien is.

Uit de boringen blijkt dat binnen het plangebied onder de bouwvoor een oude ophogingslaag aanwezig is, hoogstwaarschijnlijk uit de Middeleeuwen. Het is echter niet gebruikelijk dat een ophogingslaag gelijk over gaat op de natuurlijke bodem, waartussen geen Bronstijdniveau of restveen aanwezig is. Dit kan duiden op een recente verstoring van de bodem of aantasting van de bodem tijdens werkzaamheden in de Late Middeleeuwen, dit is niet met zekerheid te zeggen.

Afbeelding 8. Het plangebied tijdens de veldtoets op 5 april 2017, met het oorlogsmonument 'Sally'.

7. Conclusie

Het ligt in de planning om aan Kerkbuurt 13 nieuwbouw te plaatsen, als onderdeel van een nieuw te ontwikkelen woongebied. De exacte omvang, locatie en funderingsmethodiek van de bebouwing binnen het plangebied zijn nog niet definitief. Voor onderhavige Archeologische Quicksan is uitgegaan van de situatie in het verkavelingsplan.

De geplande ingrepen ten behoeve van de nieuwbouw binnen het plangebied overschrijden de vrijstellingsgrens van 100 m² en waarschijnlijk ook de diepte van 40 cm middels het bestemmingsplan en de Concept-Beleidskaart Archeologie van de gemeente Drechterland.

Binnen het plangebied geldt op basis van cultuurhistorische, archeologische en geologische bronnen een hoge verwachting voor vindplaatsen uit de Bronstijd en een hoge waarde voor vindplaatsen uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Uit de veldtoets is gebleken dat er binnen het plangebied een ophogingspakket aanwezig is, zoals verwacht op basis van de bodemkaart. Gezien de afwezigheid van een Bronstijdniveau of restveen tussen de ophogingslaag en de natuurlijke ondergrond, is de bodem mogelijk in een recent of ouder stadium verstoord.

8. Advies

Huidige plannen

De huidige plannen zijn niet definitief. In onderhavig advies is rekening gehouden met de voorlopige plannen in het verkavelingsplan: een gebouw met een omvang van ca. 645 m². Op basis van deze plannen en de hoge archeologische waarden en verwachtingen is een archeologisch onderzoek in het kader van de AMZ-cyclus vereist. Dit archeologisch onderzoek dient te bestaan uit een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de vorm van proefsleuven. Als leidraad voor het proefsleuvenonderzoek dient een door het bevoegd gezag goedgekeurd Programma van Eisen te worden opgesteld.

In bovenstaande quickscan is voor het plangebied een gespecificeerde archeologische verwachting geformuleerd. Deze gespecificeerde verwachting en de conclusie van de veldtoets worden tijdens het proefsleuvenonderzoek getoetst. Een bureauonderzoek zal in dit geval geen nieuwe gegevens betreffende de verwachting binnen het plangebied genereren. Geadviseerd wordt om in dit geval een bureauonderzoek achterwege te laten en de gespecificeerde verwachting uit de quickscan te hanteren.

Zodra bekend is dat de huidige plannen definitief zijn en de locatie en omvang van het gebouw niet zullen veranderen, kan een offerte voor het Inventariserend Veldonderzoek (IVO) worden opgesteld.

Nieuwe plannen

Indien de huidige plannen worden aangepast, dienen deze te worden aangeleverd bij Archeologie West-Friesland zodat een aanvullend advies kan worden opgesteld, op basis van de nieuwe plannen.

Vanuit het gemeentelijk beleid wordt geadviseerd om archeologie-vriendelijk te bouwen, dat wil zeggen de bodem niet te verstoren. Een archeologie-vriendelijk bouwplan kan worden voorgelegd aan de gemeente. Het archeologie-vriendelijke bouwplan dient te worden gekeurd door Archeologie West-Friesland.

Een niet archeologie-vriendelijk bouwplan houdt in dat de bestaande situatie bodem zal worden verstoord tijdens het bouwproces. Onder bodemverstoring wordt verstaan:

- het verwijderen van muurwerk uit de bodem, hier onder vallen ook funderingen en palen van de bestaande bebouwing vanaf de vrijstellingsdiepte gemeten vanaf het bestaande maaiveld van de archeologische vindplaats;
- vorstranden dieper dan 30 cm;
- het aanbrengen van funderingspalen, damwanden, grondverbeteringen, grout, ankers etc.;

- bodemsaneringen, tijdelijke uitplaatsing van vervuilde grond;
- kelders, ondergrondse reservoirs, overmatige boringen voor diverse onderzoeken en bijvoorbeeld wkk installaties;
- kruipruimtes;
- vijvers/watercompensaties;
- sloten en andere ingravingen;
- kabels en leiding-tracés vanaf maaiveld.

Ligt het in de planning om één of meerdere van bovenstaande bodemverstorende werkzaamheden tijdens het project uit te voeren, dan wordt het bouwproject als niet archeologie-vriendelijk geclassificeerd en dient nader archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd.

Archeologie West-Friesland verzoekt om spoedig overleg te plegen met de projectontwikkelaar om afspraken over het vervolgtraject te maken ([redacted]@hoorn.nl).

9. Bronnen

AHN2 (www.ahn.nl)

Archis 3.0

Bles, B.J. & G. Rutten, 1972. De bodemgesteldheid van het ruilverkavelingsgebied Westwoud. *Stiboka-rapport* 863. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen

Bles, R.J. & B.H. Steeghs, 1973. Structuurplan Groot Hoorn. Bodemgesteldheid en bodemgeschiktheid. *Stiboka-rapport* 1073, Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Coppens, C.F.H., 2008. Plangebied Kerkbuurt 13/13a te Wijdenes, gemeente Drechterland; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 2905. RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., Weesp.

Westfries Archief

10. Geldigheid

Indien de (bodemroerende) plannen voor dit project worden gewijzigd na advisering, dan dienen de nieuwe plannen te worden voorgelegd aan Archeologie West-Friesland, zodat deze opnieuw kunnen worden beoordeeld. Het voorgaande advies vervalt daarmee.

Deze archeologische quickscan heeft een geldigheid van **2 jaar**. Na verloop van deze periode wordt het advies ongeldig en dient bij ontwikkelingen een nieuw archeologisch advies te worden aangevraagd. Dit geldt ook voor ongewijzigde bouwplannen.

Bovenstaand archeologisch advies is daarmee geldig tot:

12-04-2019